

Miten STI:n teologinen yhteistoiminta-asiakirja syntyi?

Teol. tri Reijo Arkkilan luento STI:ssä 7.10.2004

Artikkeleja:

- Junkkaala, Timo 1990: Raamatun ja tunnustuksen puolesta 1990, Helsinki. Tässä kirjassa on myös julkaistu baasis-dokumentti
- Junkkaala, Timo 2004: Odsmo Tiililä – protestantti.
- Arkkila, Reijo 1996: STI:n synty ja yhteistoiminta-asiakirja. Jumalan kansan tie. Simo Kivirannan juhlakirja. Eripainos 1998.
- Arkkila, Reijo 2004: Herätysliikkeet yhteyttä etsimässä Suomen kansankirkossa. Pääasia. Matti Väisäsen juhlakirja.
- Simojoki, Anssi 1993: Kirkko uskon saamista varten. Uuras Saarnivaaran juhlakirja.

STI:n synnyn kaksi perustekijää: Herätysliikkeiden yhteistoimintapyrkimykset ja Taistelu Raamatun arvovallasta

1. Herätysliikkeiden irtautumiskonflikteja

a) Evankelisuuden irtautuminen herännäisyydestä 1840-luvulla

- rajut erokirjeet
- Hedberg ei halunnut jatkaa taistelukirjoitusten linjalla enää 1850-luvulla

b) Hannulan herätys

- lähetysherätys lähinnä Lounais-Suomessa 1900-luvun alussa
- Jännitettä oli varsinkin alkuvaiheessa evankelisuuden ja hannulalaisuuden välillä. Tähän liittyi SLS:n ja SLEY välinen jännite!

c) Muromalaisuus

- 1930-luvulla alkoi muromalaisuus hahmottua omaleimaiseksi herätysliikkeeksi.
- 1934–1937 käytiin lehdistössä raju vanhurskauttamisoppia ja kastekysymystä koskeva keskustelu.
- Muroma torjui jyrkästi uudestisyntymisen kasteessa. Hän piti sitä saatanallisena harhaoppina. Selvää oli, että hän sai jyrkän arvostelun osakseen Evankelisen liikkeen miehiltä.
- Junkkaala: Muromalla oli tarve selkeyttää oman syntyvän herätysliikkeensä linjaa.

d) Viides liike/ uuspietismi

- 1960- luku viidennen liikkeen alkavaa nousukautta
- Rajankäynti erityisesti evankelisuuden suuntana oli jyrkkä. Muistan itsekin monia tällaisia keskusteluja.
- Merkittävä oli evankelisen liikkeen miehen Veikko Takalan synodaaliväitöskirja Herätys ja kääntymys vuodelta 1962. Takala omisti lähes kokonaisen luvun viidennen liikkeen arviointiin. Takala osoitti viidennessä liikkeessä anglosaksisen pyhityskristillisyyden tuntomerkkejä. ”Jos uskonelämää ei perusteta Jumalan kasteessa aloittamaan työhön, mihin uskossa palataan, vaan myöhemmin tapahtuvaan ratkaisukokemukseen, on itse siassa siirrytty niin kauas, että todellisen yhteyden edellytykset puuttuvat (Takala 101)..
- Vähintään yhtä reippaasti kirjoitettiin Uudessa tiessä evankelisesta liikkeestä (esim 1968): Evankelisessa liikkeessä julistetaan kaikki uskovaisiksi kasteen perusteella, siis ”ketään ei tarvitse kehottaa parannukseen eikä uskon tielle”. Evankelisen opin tuoma halvaus näkyy kirjoittajan mielestä kaikilla kirkon työaloilla.
- 1960-luvulla ei todellakaan näyttänyt olevan edellytyksiä herätysliikkeiden laajamittaiseen yhteistoimintaan.

2. Luterilaisen luonteen korostusta

- 1930-luvulla kasvoi Suomen kirkossa luterilaisuuden arvostus. Siihen osaltaan vaikutti elpyvä Luther-tutkimus Saksassa ja Pohjoismaissa.
- Samanaikaisesti alettiin korostaa herätysliikkeiden kansallista luonnetta. Ne – etenkin herännäisyys – alettiin nähdä suomalaisten kristillisyyden tyypillisinä ilmauksina. Niissä oli kotoisen hallakorven ja pettuleivän tuoksua!
- Lutherin merkitys oli ollut alusta saakka esillä evankelisessa liikkeessä. Nyt myös herännäisyys alkoi korostaa Lutheria enemmän.
- Tärkeä on Bengt Jonzonin väitöskirja vuodelta 1937. Siinä Jonzon korosti Paavo Ruotsalaisen läheistä yhteyttä Lutheriin. Herännäisyyden edustajat toivat tämän löydön innolla esiin.
- Ernst Newman katsoi, että Ruotsalaisen luterilaisuutta oli korostettu liikaa. Hedbergin ja Ruotsalaisen ero käy Jonzonin tulkinnan jälkeen käsittämättömäksi.
- Pastori Uuras Saarnivaara julkaisi Vartijassa vuonna 1939 mielenkiintoisen artikkelin Kristuksen työ ja Jumalan elävä sana.
- Alaotsikon mukaan se sisälsi mietteitä evankelisuudesta ja lestadiolaisuudesta. Lestadiolaisuus edustaa Uuraksen mukaan täyteläistä luterilaisuutta, kun taas evankelisuudessa on reformoituja piirteitä.
- Eino Sormunen vastasi lyhyesti Saarnivaaran esitykseen. Sormusten mukaan ei Saarnivaara tee evankelisuudelle joka kohdassa täyttä oikeutta. ”Evankelisuus julistaa luterilaista Kristusta, joka on laskeutunut kaikkeen hätäämme ja kurjuuteemme.
- Saarnivaara jatkoi vielä: Nyt hän esitti, että evankelisuus edustaa tyypillistä melanktonilaista luterilaisuutta, joka kuten tunnettua oli joissakin kohdissa sukua reformoidulle käsitykselle.”
- RA:n toteamus: Lestadiolaisuudessa pikemminkin reformoituja piirteitä, etenkin sakramenttiopissa.
- Saarnivaaran artikkelia voi pitää malliesimerkkinä 1930-luvun lopun teologisesta ilmastosta. Teologiassa oli tapahtunut käänne Lutheriin. Oli tärkeää korostaa eri liikkeiden luterilaisuutta

3. Yhteisyrityksiä

a) Tiililän yritykset

- 1940-luvulla syntyivät kirkossamme vahvat teologiset rintamat, joista toisen kärjessä oli professori Osmo Tiililä ja toisia luonnehdittiin lundilaisen teologian edustajiksi. Kun Erkki Niinivaara vuonna 1952 julkaisi synodaalikirjansa Maallinen ja hengellinen räjähti liikkeelle julkinen teologinen keskustelu, jota on pidetty yhtenä suurimmista viime vuosisadalla.
- Tämän lundilais- keskustelun vauhdittamana Tiililä yritti koota herätysliikerintamaa, jonka hän halusi saada tukemaan teologista aikakauslehteä Teologia ja kirkko. SLEY:n johtajan Toivo Rapelin kodissa keväällä 1953 oli mukana heränneistä Erkki Kurki-Suonio, lestadiolaisista Martti E. Miettinen, evankelisista Rapelin ohella Lauri Huovinen ja Lauri Koskenniemi, sekä sisälähetysäätiön väkeä Urho Muroman johdolla (Junkkaala s. 474)
- Lehti syntyikin, mutta ei kovin vahvaa herätysliikerintamaa. Esim. evankeliset eivät lähteneet määrätietoisesti mukaan. Tiililä itse arvioi, että ”samanhenkisiä avustajia” oli vähän. Kirjoittajien joukossa oli kuitenkin aika mukavasti eri liikkeiden väkeä. Myös rukoilevaisia löytyi kirjoittajiksi. Se ennakoi Tiililän alkavia yhteisyrityksiä rukoilevaisliikkeeseen.
- Junkkaala Tiililä-kirjassaan mainitsee muitakin tapoja, miten Tiililä yritti luoda herätysliikerintamaa: Yhteiset pappeinkokoukset, Bo Giertzin vierailu marraskuussa 1954 ja teologinen keskustelupiiri vuosina 1953–1955.
- Rintamaa ei syntynyt, Tiililä jäi yksin!

b) Raamattu- ja tunnustusliike

Raamattu- ja tunnustusliike järjesti kolme suurta kokousta: Helsingissä Agricolan kirkkoon ja Taivallahden sekä Kuopioon vuosina 1970–1971. Agricolan kokouksesta (8–9.1.1970) annettiin julkilausuma, jossa korostettiin erityisesti tunnustuksen merkitystä seurakunnan opetusviran hoidossa ja vaati käytännön toimenpiteitä hengellisen ja opillisen yhteyden palauttamiseksi kirkon piiriin. Agricolassa osanottajia oli n. 250 pappia ja maallikkoa eripuolilta maata.

Raamattu- ja tunnustusliike on ennen muuta nähtävä vastauksena 1960-luvun radikalismiin. Osittain oli kyseessä myös oikeistolainen poliittinen nousu vasemmistoradikalismia vastaan.

Tätä liikkeen piirrettä vastaan nousivat etenkin evankelisen liikkeen nuoren polven teologit Simo Kivirannan ja Eero Huovisen johdolla. Kuopion kokouksessa Eero Huovinen tenttasi piispoja kuten ”elefantti posliinikaupassa”. Veljet tähtäsivät selvästi poliittisen liikehdinnän hajottamiseen ja tunnustuksellisen linjan vahvistamiseen. Toisaalta on todettava, että liikkeessä oli mukana sekä körttien että evankelisten johtajia. Jussi Kuoppala ja Olavi Kares olivat johtavia heränneitä, Jouko Vuorinen ja Lauri Koskeniemi evankelisten johtajia. Taivallahden kokouksessa Lauri Koskeniemi väläytti esiin tunnustuskirkon, jos ei tunnustuksellista nousua tapahdu.

Raamattu- ja tunnustusliikkeen ongelma oli, ettei sillä ollut selvää opillista yhteistä pohjaa. Se hajosikin pian Taivallahden kokouksen jälkeen. Olin minäkin vielä neuvottelussa, jossa oli mukana Carl Fredrik Wislöff Norjasta Hospitzin ravintolassa Kaisaniemessä. Paikallaan on todeta, että johtava pohjoismainen tunnustustaistelija Bo Giertz piti kaksi hienoa esitystä Taivallahden kokouksessa.

c) Paavalin synodi

Synodia valmisteleva kokous pidettiin Turun Maariassa rovasti Eero Parvion pappilassa 1.4.1975. Pappilan vieraskirjaan kirjoittivat nimensä: Eino Lehtisaari, Mikael Lehtonen, Pekka Jokiranta, Olavi Rimpiläinen, Lauri Kantola, Reino Salo, Sakari Korpinen, Teuvo Huhtinen, Eero Vainio, Raimo Mäkelä, Raimo Koski-Homi, Aimo Kymäläinen, Matti Selin, Tellervo Kuusiranta, Jaakko Lehtimäki, Jukka Thurén, Pentti Selin, Pekka Huhtinen, Timo Kökkö, Lauri Huovinen, Samuel Lehtonen, Jouko Martikainen, Oiva Virkkala, Heikki Koskeniemi, Gustav Kvist, Arto J. Saarinen, Pauli Vuola, Pekka Harne, Rauno Heikola, Osmo Harjula, Sigtrygg Serenius, Anders J. Nyström. Erkki Kurki-Suonio, Olavi Tarvainen, Vilho Pesonen, Kalervo Korpinen, Reijo Arkkila, Martti E. Miettinen, Joh. Kronlund, Mikael Sandell, Riitta ja Seppo A. Teinonen, Leino Hassinen, Martti Parvio, Lauri Koskeniemi, Kai Kiilunen, Simo Kiviranta, Esa Konttinen, Martin Törnvall, Seppo Suokunnas, Hanna-Maija Purho, Kyllikki Tiensuu, Voitto Vuola, Helge Hilden, Heikki Jyväs, Anssi Simojoki. Mukana oli myös teologian ylioppilaita.

Sakari Korpinen Vanhauskoisen päiväkirjassa kommentoi: ”Kun 50 osallistujaa eri herätysliikkeistä haluaa tehdä ratkaisuja Jumalan sanan mukaan, kirkkomme kokee uudistuksen ajat”

Edellä olevasta listastakin voidaan todeta, että vuonna 1976 perustettu synodi pystyi ylittämään herätysliikerajoja. Heränneillä oli vahva edustus, samoin evankelisilla ja viidennelläkin liikkeellä. (Eino J. Honkanen oli aktiivisesti mukana synodissa, vaikka ei näytä olleen valmisteleavassa kokouksessa).

Synodi ei ollut vain virkakysymykseen keskittyvä, vaan loi valmiutta toimia muuallakin yhteisrintamassa

1970-luvun lopulla alkoi synodi suunnitella teologista rinnakkaiskoulutusta. Synodi perusti syksyllä 1979 raamatturyhmän tällaista koulutusta suunnittelemaan. Puheenjohtajaksi tuli Pekka Halmesmaa ja sihteeriksi Eero Junkkaala. Lokakuussa 1980 järjestettiin Vanhaan testamenttiin keskittynyt teologitapahtuma. Luennoitsijoiden joukossa oli mm. Jukka Thurén ja osallistujia oli n. 70. Myönteinen kokemus rohkaisti jatkamaan. Keväällä 1971 raamatturyhmä järjesti pari neuvottelua joissa pohdittiin ”vapaan seurakuntatiedekunnan perustamista”. Neuvottelussa esiteltiin muutamia ulkomaisia oppilaitoksia ja todettiin että alkuun voitaisiin päästä antamalla rinnakkaisopetusta teologipiiriin tapaan.

Syksyllä 1982 aloitettiin Paavalin synodin nimissä teologinen luentosarja Suomen Raamattuopiston tiloissa Helsingissä. Vuonna 1984 järjestelypohjaa muutettiin siten, että järjestäjiksi tulivat SLEY, Kan-

sanlähetyks, OPKO ja Raamattuopisto. Tämä oli merkittävä tapahtuma. Voimmekin sanoa, että Paavalin synodi oli ollut herätysliikkeiden yhteistoiminnassa tienaukaisija. Tässä on myös STI:n alku!

4. Raamattukeskustelun etappeja

a) Martti Tarkkasen ehdotus vuonna 1908

- Ajatus tunnustuksellisesta pappiskoulutuksesta oli ensi kerran esillä syksyllä 1908. Tarkkanen esitti, että Lähetysseura antamaa työntekijäkoulusta laajennettaisiin pappisseminaariksi.
- Tähän oli käytännön syyt – muitakin syitä (raamattukysymys!)
- Tarkkanen oli tunnettu raamattukritiikin arvostelija.
- Vrt. Norjan tapahtumat 1908 = seurakuntatiedeunta/Hallesby

b) 1920- luvun keskustelu

- Evankelisen pappisliiton kokouksessa 1920 Heino Pätiälä puhui pappisseminaarin välttämättömyydestä
- Syksyllä 1922 seminaarihanke jo niin pitkällä, että opettajaluettelokin valmis: Theo Reuter Saksasta, Aapeli Saarisalo ja Aijal Uppala.
- Nämä suunnitelmat kaatuivat kirkosta eroliikkeeseen.
- 1920-luvun kuluessa Julius Engström arvosteli toistuvat yliopistoteologiaa ja nosti esiin myös pappisseminaarihankkeen.
- Rafael Gyllknebergin ja Elis Gulinin opetukset herättivät 1920-liuvulla myös muiden arvostelua: Esim. K.R. Kares, T. V. Toivo ja F. Lujanen

c) Turun Yliopiston tiedekuntahanke

- 1930-luvun puolivälissä virisi hanke saada Turun yliopistoon teologinen tiedekunta. Junkkaala sanoo, että tässä hankkeessa oli tunnustuksellisen pappisseminaarin piirteitä.
- Evankelisessa papeinkokouksessa 1937 keskusteltiin tiedekuntahankkeesta. Hyväksyttiin julkilausuma, jossa todettiin, että maahamme tarvittiin ”taatusti raamatullinen ja luterilainen tiedekunta”. Ahkerasti asiasta esiintyi K.E. Salonen: Hän viitasi Norjan esimerkkiin. Salosen mielestä se osoitti, että raamatullinen tiedekunta tulisi samaan kannatusta, kun sen tärkeys on käsitetty.
- Tiedekuntahanke raukesi puutteellisen valmistelun ja vastustuksen tähden. Aapeli Saarisalo itse näki päätekijäksi raukeamiseen arkkipiispa Erkki Kailan määrätietoisen vastustuksen.

d) Kolmen piispan aloite 1968

Piispat Osmo Alaja, Olavi Kares ja Eero Lehtinen esittivät syksyn 1968 kirkolliskokoukselle, että laajennetulle piispainkokoukselle annettaisiin tehtäväksi tutkia mahdollisuutta perustaa seurakuntatiedekunta. Perusteina he viittasivat lähi menneisyyden tapahtumiin, jotka antoivat aiheen ajatella että yliopistossa annettava teologinen opetus voi joutua ristiriitaan kirkon perusteiden kanssa. Tällä he tarkoittivat dogmatiikan professorin virkaan liittyvää ongelmaa. Sitä virkaa oli hakenut Aarne Siirala, jossa personoitui lundilaisessa teologiassa nähty vaara.

Voimakkaasti aloitetta vastustivat professori Aimo T. Nikolainen ja piispa Erkki Kansanaho.

Piispa Alaja kommentoi: Jos näitä puheita on uskottava, hartaasti odotetun uuden teologisen tiedekunnan saaminen Jyväskylään tai Ouluun on meidän aloitteemme tähden vaarassa kariutua, teologisen tiedekunnan asema Helsingin yliopistossa tullut uhatuksi, koko teologia tieteenä kyseenalaiseksi, piispakunta lyöty hajalle. Jos aloite pian toteutuisi, meillä olisi papisto, joka pappisseminaarin umpiossa koulutuksensa saaneena olisi lähes kykenemätön tieteelliseen ja vähän muuhunkin keskusteluun ja kirkko joka yhä selvemmin tulisi painetuksi ghettoon. Kun on saanut havaita, ettei juuri mitään tapahdu, kun piispat esiintyvät harkitusti, joutuu kysymään, olisiko syyttä useammin puhua harkitsemattomasti.

Piispojen aloite ei toteutunut. Merkillepantava on piispa Karesen keskustelun aikana esittämä ”profetia”: ellei kirkko itse etene tässä asiassa, hankkeeseen varmasti ryhtyvät jotkut muut!

e) Räsäs-keskustelu 1970- luvulla

Heikki Räsäsen Eksegeettisessä seurassa syksyllä 1971 pitämä esitelmä merkitsi uuden vaiheen alkamista raamattukeskustelussa. Jo tässä esitelmässä Räsänen esitteli ne perusväittämänsä, jotka sittemmin ovat tulleet esiin yhä uudelleen. (Viimeksi tällä viikolla TV:ssä: kaikki on vain tulkintaa)

Käytännössä Räsänen kielsi Raamatun koko ilmoitusluonteen. Raamattu on vain uskonnollisten kokemusten ja tulkintojen sarja.

Keskustelu lähti liikkeelle kun allekirjoittanut toimitti kirjoituksen Kotimaa-lehteen. Siinä selostin Räsäsen esitelmää ja kyselin: Ollaanko tässä kirkossa lainkaan selvillä siitä, millaista uskon perustotutdet järjestelmällisesti kieltävää opetusta nykyisin teologian opiskelijat saavat?” Keskustelun jatkuessa totesin edelleen, ettei Räsäsen raamattuteologian pohjalta voida kirkossa pitää ”yhtään ainoata kristillistä saarnaa ei toimittaa kastetta eikä ehtoollista eikä yleensä tehdä mitään sellaista, mitä pidämme Raamatun mukaan seurakunnan rakentamisena.

Laadin Simo Kivirannan kanssa vielä lyhennelmän esitelmästä ja siihen väliotsikot. Sitten toimimme tämän tekstin jakoon syksyn kirkolliskokoukseen.

Näin keskustelu vauhdittui. Myös yliopistoteologit arvostelivat Räsästä. Juhani Forsberg, Simo Kiviranta ja Tuomo Mannermaa totesivat, että Räsänen sekoittaa tutkimustuloksia ja henkilökohtaisia mielipiteitä ja että ristiriita hänen subjektiivisten mielipiteittensä ja kirkko-opin välillä on ilmeinen.

Piispat saivat keskustelusta sysäyksen julkaista oman raamattukannanottonsa 12 teesiä Raamatusta. Leino Hassinen veti Kotimaan pääkirjoituksessa johtopäätökset myös kirkon työntekijäkoulutukseen: Kirkon on välttämättä selvitettävä itselleen, kuinka sen pappiskoulutus hoidetaan. Uskon perusteet hajotavaliberaaliteologia merkitsee joka tapauksessa tuhoisaa myrkkkyylvöä. Voi kirkkoa, jonka täytyy poimia sen keskeltä tulevat julistajansa.

Räsäsen seuraavina vuosina aina uudelleen käynnisti keskustelua esitelmissään ja kirjoissaan. Kesällä 1981 Aamulehti otsikoi Heikki Räsäsestä tehdyn koko sivun haastattelun: Tarvitaanko Suomessa ”uskovaista” pappiskoulutusta. Vastatessaan Räsäselle kirkkoherra Erkki Ranta kirjoitti: Jos kuitenkin keskeisen teologisen oppituolin haltija suhtautuu jopa vihamielisesti perinteiseen kristinuskoon, on aiheellista ruveta kyselemään ainakin rinnakkaisopetuksen antamisen mahdollisuutta juuri eksegetiikassa.

5. Kevään 1985 ratkaisutapahtumat

1970-luvusta Junkkaala sanoo: Vaikka viidennen liikkeen piirissä eli siis jatkuvasti ajatus vaihtoehtoisesta teologikoulutuksesta ja Kansanlähetys siihen aktiivisesti pyrkikin, kovin merkittävään ja pysyvään ratkaisuun ei kuitenkaan päästy.

Evangelisen liikkeen taholta taasen on paikallaan mainita vuonna 1982 annettu raamattukysymystä käsittelevä kannanotto Elävä ja voimallinen sana. Tässä SLEY:n johtokunnan hyväksymässä kannanotosta todetaan, että suhteessa Raamattuun on kirkossamme jouduttu kaikkea julistusta ja toimintaa koskevaan kriisiin. Kannanotto sanoutuu irti kaikesta sellaisesta raamatuntutkimuksesta, joka tekee ”Raamatun ilmoitusluonteen ja ohjeellisuuden alalle ulottuvia kirkon opista poikkeavia johtopäätöksiä”. SLEY:n raamattukannanotto oli selvä irtiotto Räsäsen opetuksista. Muistettava on, että juuri näinä vuosina käynnistyi SLEY:n laajamittainen Raamattu tutuksi -liike. Näiden luentojen yhteydessä toistuvasti kysyttiin Raamattuopetuksesta ja vedettiin selkeää linjaa räisäsläisyyttä vastaan.

Varsinainen myrsky raamattukeskustelussa syntyi vuoden 1985 alussa. Sen lähtökohta oli Heikki Räsäsen marraskuussa 1984 Hufvustadbladetissa julkaistu haastattelu. Tässä esityksessä Räsänen esitti kärjistetyt väitteensä Raamatun ja Jeesuksen ”erehdyksistä” ja vaati kirkkoa tekemään johtopäätöksensä tieteen tuloksista ja vaati kirkkoa lakkaamaan puhumasta Raamatusta Jumalan sanana.

Ensimmäisten joukossa Räsästä arvosteli Porvoon piispa Erik Vikström. Varsinainen myrsky alkoi kun Perustan teologipäivillä tammikuussa 1985 lähetettiin Helsingin piispalle kirje, jossa kysyttiin, kuinka on mahdollista jatkaa papinvirassa, vaikka opettaa julkisesti vastoin pappisvalaa ja kirkon tunnustusta. Alkutalven 1985 kysymys oli keskeisesti esillä lehdistössä. Raamattuopisto julkaisi nopeasti aiheeseen liittyvän kirjasekin Raamatun ja uskon puolesta.

Merkittävää oli, että myös professori Jukka Thurén osallistui keskusteluun. Hänen kirjoituksensa osoittivat selvästi, etteivät vastakkain olleet tie ja usko, vaan eksegeettiset koulukunnat ja erilaiset ”uskot”.

Tuomiokapituli käänsi keskustelun kysymykseksi tutkimuksen vapaudesta. ja ”unohti” varsinaisen kysymyksen tunnustuksessa pysymisestä Arkkipiispan johdolla järjestettiin keväällä 1986 eksegeettis-systemaattinen seminaari, joka ei kuitenkaan johtanut mihinkään konkreettiseen tulokseen.

Simo Kiviranta ja Jukka Thurén Sanansaattajan yhteisartikkelissa osoittivat, että Räisäsen ohjelma merkitsi uutta uskontoa.

6. Yhteistoiminta- asiakirja syntyy

a) Tanskalaisia neuvoja!

Raamattuopiston toiminnanjohtaja Raimo Mäkelän aloitteesta pidettiin 12.2.1985 neuvottelu, jossa oli edustajia SRO:n lisäksi lähetyshdistys Kylväjästä ja OPKO:sta. Neuvottelussa päätettiin ottaa yhteys Evankeliumiyhdistyksen ja Kansanlähetyksen johtoon. Näillä tahoilla suhtauduttiin ajatukseen teologisen rinnakkaiskoulutuksen valmistelusta myönteisesti. Näin pidettiin ensimmäinen virallinen 19.3.1985.

Tätä maaliskuun kokousta oli edeltänyt Simo Kivirannan ja Anssi Simojoen tärkeä tapaaminen tanskalaisen tunnustusrintaman keskeisen edustajan Jörgen Glenthöjin kanssa. Glenthöj oli ollut mukana Tanskan rinnakkaiskoulutushankkeissa., Hän korosti opillisen selvitystyön välttämättömyyttä. Muuten ei yhteistyö onnistu. Siksi Aarhusissa oli G:n mielestä epäonnistuttu. Erityisen tärkeänä Glenthöj piti sitä, että joukolla on yksimielisyys kasteessa tapahtuvasta uudestisyntymisestä.. Simo Kiviranta muisteli hauskaasti tätä Glenthöjin tapaamista ja neuvoja: ”Glenthöj ei tiennyt mitään meidän puulaakeista. Hän puhui kuin Bileamin aasi!!”

Tämä neuvottelu siis antoi ratkaisevan virikkeen oppikeskustelujen käynnistymiseen. Tämän neuvon satuaan Simojoki ja Kiviranta kävivät 18.3. neuvottelun Raamattuopistolla Raimo Mäkelän kanssa. Seuraavana päivänä 19.3. pidettiin sitten kokous, jossa tehtiin päätös oppikeskustelujen käynnistämisestä. Kokous päätti, että siinä vaiheessa valmistelussa mukana olleet kuusi järjestöä nimeäisivät edustajansa erityiseen perustetoimikuntaan. Sen lisäksi toimikuntaan kutsuttiin asiantuntijaksi Simo Kiviranta ja ohjelmatoimikunnan edustajaksi Eero Junkkaala. Keskeiseksi tehtäväksi asetettiin ”määritellä hankkeelle yhteinen teologinen pohja”. Jo helmikuussa oli tätä yhteistä pohjaa pidetty tarpeellisena ja maaliskuussa sitä pidettiin ehdottomana edellytyksenä koko hankkeen toteutumiselle.

b) Perusteelliset oppikeskustelut

Syyskuussa 1985 käynnistyivät tiiviit oppikeskustelut, joissa esillä olivat luterilaisen uskon keskeiset kohdat. Junkkaala sanoi, että aiheiksi valittiin sellaiset, joista arveltiin eri herätysliikkeiden ja järjestöjen välillä olevan erilaisia painotuksia tai erimielisyyksiä. Näitä keskusteluja käytiin reippaasti toista vuotta.

Jokaisesta aiheesta pyrittiin samaan kaksi alustusta. Näiden pohjalta keskusteltiin ja keskusteluista pidettiin tarkkaa keskustelupöytäkirjaa. (Tätä esitystä laatiessani en ole käynyt läpi näitä pöytäkirjoja). Raamattukysymyksestä alustivat Erkki Ranta ja Matti Väisänen. Vanhurskauttamisopista alustivat Olavi Peltola ja Simo Kiviranta. Tahdonvapaus ja usko oli aiheena Raimo Mäkelällä ja Sakari Korpisella. Armonvälineoppi oli Reijo Arkkilan ja Timo Junkkaalan aiheena.

Alustajien lisäksi mukana oli joukko muita teologeja. Heistä muistan esim. Seppo Väisänen, Jussi Talasniemen ja Mauno Salomäen. Tästäkin näkyy, että hankkeen alkuvaiheessa mukana oli myös körttiläisten edustus.

Raamattukysymyksessä en muista syntyneen suurta erimielisyyttä. Oppia koko maailman autuudesta muistan esim. Seppo Väisänen ja mahdollisesti myös Raimo Mäkelän lujasti vastustaneen. (Tästä huolimatta Simo Kiviranta sai yleisen vanhurskauttamisen baasis-tekstiin) Uudestisyntyminen kasteessa oli ilman muuta kaikkein visaisin kysymys. Kun sen toin vahvasti esiin omassa esityksessäni, muistan koh-

danneeni torjuntaa, vaikka täysin ei asiaa haluttukaan kieltää. Tämä seikka vei sitten etsimään yhteistä ”riisuttua” sanontaa lopullista asiakirjaa muotoiltaessa. Myöhemmin olen todennut: ”Uudestisyntymistä kasteessa oli Muroman perillisten todella vaikea tunnustaa. Evankelisille taas uudestisyntyminen kasteessa oli mukaantulon ehdoton edellytys. Lopunajan kysymyksistä keskusteltiin kevätkaudella 1986 laajasti. Näin esim. kiliasmiin löytyi näin ilmaiset, joihin eri tahoilla voitiin yhtyä.

c) *Baasisteksti syntyy*

Kevätkaudella 1986 Simo Kiviranta ja Olavi Peltola laativat kuultujen alustusesitelmien ja käytyjen keskustelujen pohjalta ehdotuksen yhteiseksi oppiperustaksi. Tätä ehdotusta käsiteltiin sitten useissa yhteisissä kokouksissa.

Olavi Peltolalla on muistiinpanot yhteistyöskentelystä. En osaa sanoa miten paljon Olavi Peltola muotoili tekstiä, mutta tunnistan Simon sanamuodot monesta opinkohdasta. Erityisesti se on nähtävissä asiakirjan vanhurskauttamista koskevassa osassa. Simo osaa taitavasti sisällyttää tuohon kohtaan Helsingin koulun painotuksen: Kristus on uskossa läsnä. Tapahtuu unio, mutta Luther-koulua (peitetysti) arvostellen tuodaan esiin, ettei unio ole vanhurskauttamisen edellytys. ”Pyhitys on näin vanhurskauden hedelmä meissä, ei jokin erikoinen lisälahja Kristuksen lahjavanhurskauden jälkeen ”Sen jälkeen kun Jumala on sulkenut tuhlajaalapsen syliinsä, hän tekee meistä vanhurskauttamisen luonnollisena seurauksena koko Pyhän Kolmiykeyden asuinsijan ja temppelin.” Tästä Kivirannan opetus tulisi nostaa selkeämmin esiin!

Kastekysymyksessä tapahtui tekstin karsimista. Uudestisyntymisestä sanotaan, että Jumala antaa Pyhän Hengen ja uudestisyntyyttää ihmisen kasteen ja evankeliumin sanan kautta lahjoittaen uskon Vahtaajaan.

Mielestäni oli tapahtunut sellaista sanonnan karsimista, jossa kasteessa tapahtuva uudestisyntyminen ei tullut enää kirkkaasti esiin. Tätä karsintaa arvostelin kirjeessäni Eero Junkkaalalle, mutta sanoin, että oikein ymmärrettynä SLEY:n puolesta katson, että evankeliset voivat lähteä mukaan yhteistoimintaan. Pyysin kirjeeni liittämistä baasis-asiakirjojen joukkoon. Yhä tänään totean, että sakramenteja koskeva osa baasiksesta on heikompi kuin asiakirjan monet muut kohdat.

d) *Entä virkakysymys*

Yksi baasisdokumentin vaikeita kohtia oli virkakysymys. Junkkaala korostaa, että kaikki mukana olleet olivat yksimielisiä siitä, että naispappeus on Raamatun ja tunnuksemme vastainen. Erimielisyys koski sitä, oliko kysymys ylipäättään mainittava asiakirjassa. Osa mukana olleista ei halunnut virkakysymyksen mainitsemista baasis-asiakirjassa. Ymmärtääkseni ei haluttu STI:n leimatuvan liikaa tämän yhden opinkohdan johdosta.

Erityisesti Simo Kiviranta korosti toukokuun 1986 kokouksessa, ettei järjestötyössä ole mahdollista säilyttää vanhaa virkakantaa muodollisesti ja käytännössä antaa periksi. Siksi kirkon perinteinen vanhaluterilainen virkakanta tuli mainita selvästi asiakirjassa. Tähän Kivirannan kantaan liittyivät Anssi Simojoki, Matti Väisänen ja Reijo Arkkila.

Tältä pohjalta baasis-dokumenttia tarkistettiin ja syksyllä 1986 virkakysymystä koskeva lisäys päätettiin yksimielisesti liittää asiakirjaan.

Lopullisen muotonsa asiakirja sai syksyn 1987 kuluessa. Näin laaditun asiakirjan sitten seitsemän hankkeeseen mukaan lähteneen järjestön johtohenkilöä virallisesti allekirjoitti

Totean tässä vielä seuraavaa: Esim. OPKO:lla on yhteyksiä ns. evangelical-ryhmiin ja järjestöihin ulkomailla. Niiden perinteeseen on kuulunut erilaisten oppiperustojen laatiminen. SLEY:n ja evankelisen liikkeen perinteeseen ei tämä ole kuulunut. On katsottu, että Raamatun ja luterilaisen tunnustuksen pitäisi riittää oppiperustaksi. Allekirjoitus syksyllä 1987 oli näin ”kirkkohistoriallinen” tapaus!

7. STI:n toiminta ja baasis

a) Historiallinen yhteys

Oppikeskusteluissa oli saavutettu ”historiallinen yhteys”. Tämä todettiin useissa puheenvuoroissa, kun baasis-asiakirjaa syksyllä 1987 tarkistettiin. Yhteistoiminta-asiakirjan johdantokappaleessa tämä tapahtuma ilmaistiin näin: *Joudumme nöyrästi ja ihmetelleen tunnustamaan, että monet tekijät kirkkomme viime vuosien kehityksessä ovat paljastaneet meille perustavan yhteenkuuluvuutemme ja kutsuneet meitä yhdessä kantamaan vastuuta kirkostamme ja sen julistuksesta.*

Piipsa Olavi Rimpiläinen kirjoitti Eero Junkkaalalle 29.11.1987: Luultavasti eräs näiden ankeiden aikojen myönteisistä puolista on tuo herätyksen virtojen kulkeutuminen näin lähelle toisiaan. Herralta tämä on tullut ja on ihmeellistä meidän silmissämme

Me STI:n syntyprosessissa olleet koimme, että luterilainen herätyskristillisuus ja sen vanhaluterilainen perintö oli tarjonnut hienolla tavalla yhteisen pohjan. Tämä oli meille monelle oppikeskusteluissa olleelle suuri ilon ja ihmetyksenaihe. Näimme tapahtuneessa Taivaallisen Isämme hyvää johdatusta.

b) Hyvin alkanut ja jatkanut STI

Vaativattomasta alusta STI on pian 20 vuoden ajan mennyt hyvin eteenpäin. Eero Junkkaala on hoitanut hyvin pääsihteerin tehtävää. Timo Eskola on hänen rinnallaan luonut yhteyksiä yliopistomaailmaan. Kirsi Sell on taidolla vastannut instituutin keskustoimistosta.

Heidän lisäksi on ollut moni teologi työyhteydessä lyhyempiä työjaksoja. STI:n teologit ovat näyttävästi julkaisseet teologista kirjallisuutta. Kirjasatoa on voitu laajentaa mallikkaasti. Talous on ihmeellisesti kestänyt kasvavat haasteet.

STI on keskittynyt raamattuteologiaan. Kuulun niihin, jotka ovat silloin tällöin esittäneet toivomuksen, että STI panostaisi enemmän myös systemaattiseen teologiaan ja nimenomaan tunnustuksellisiin luterilaisiin yhteyksiin. Tämä oli toivomus SLEY:n tullessa STI:n työyhteyteen ja tämän ajankohtainen toivomus myös tänään..

c) Mikä virka baasiksella?

STI ei ole joutunut juurikaan testaamaan perustavaa kysymystä, mikä virka on sen baasis-dokumentilla. Varmaan ei tätä kysymystä tarkkaan mietittykään, kun dokumenttia vaivaa nähden laadittiin. Ajattelen, että on lähdetty liikkeelle siitä, että työntekijät tarkistavat omat kantansa asiakirjan valossa, kun tulevat STI:n palvelukseen. Jos en voi yhtyä baasis-dokumenttiin, en siis toimi STI:n palveluksessa.

Jos en voi tunnustaa uudestisyntymistä kasteessa, en tule STI:n palvelukseen.

Jos en voi yhtyä baasisen opetukseen kirkon virasta, en toimi STI:n virassa.

On selvää, että meille, jotka pidimme tärkeänä virkaa koskevan maininnan STI:n baasis-dokumenttiin, tämä baasis-maininta merkitsi myös käytännössä sitä, ettei olla jumalanpalvelusyhteistyössä naispappien kanssa. Tätä käytäntöä siis odotettiin STI:n työntekijöiltä. Näin luen baasis-dokumenttia yhä tänään, vaikka emme varsinaisia ajo-ohjeita oppiasiakirjaan liittäneetkään. Todennäköisesti kaikki eivät asiakirjan hyväksyessään näin asiaa ymmärtäneet. Tältä pohjalta selittyä nykytilanteen vaikeus.

Loppusana:

STI:n synty ja tähänastinen toiminta ovat mielestäni Jumalan antamia suuria ihmeitä. Herätysliikkeet ovat löytäneet merkittävän yhteyden, on yhdessä toimittu. Tämän on hyvä yhteistoiminta-asiakirja osaltaan tehnyt mahdolliseksi. Olen iloinen, että olen saanut olla yksi tämän ”kirkkohistoriallisen” asiakirjan allekirjoittajista. SOLI DEO GLORIA!